

УДК 371.134:004

Микола Захаревич

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА

У статті висвітлено компетентність, професійна компетентність майбутніх вчителів технології, інформатизація освіти, мультимедійні технології як засіб виховання професійної компетенції, процес розвитку і саморозвитку особистості в сучасному інформаційному суспільстві.

Ключові слова: компетентність, мультимедійні технології, інформаційний розвиток, комп'ютеризація, новітні інформаційні технології, професійна компетентність.

Надзвичайної актуальності нині набуває комунікація, що беззаперечно заслуговує на особливу увагу в процесі інтеграції України до світової спільноти.

Сучасне суспільство початку третього тисячоліття характеризується низкою особливостей, до яких, передусім, треба віднести: стрімке розширення міжнародних зв'язків у різних сферах людської діяльності; потреби в здійсненні оперативної комунікації між окремими особами, групами або співтовариствами людей; збільшену значимість інтелектуальної праці, орієнтованої на використання інформаційного ресурсу глобального масштабу. Вищевикладені тенденції суспільного розвитку, поза сумнівом, формують замовлення на професійну компетентність майбутнього фахівця, члена інформаційного суспільства.

Відмінною рисою сучасного етапу застосування комп'ютерів у процесі навчання є інтерес не до технічного, а, передусім, до теоретичного, психолого-педагогічного обґрунтування комп'ютерного навчання, дидактичної розробки тих або інших програм. Однак технічна розробка програм набагато випереджає психолого-педагогічні дослідження. Тому нинішній стан комп'ютерного навчання характеризується кількома суперечливими тенденціями. З одного боку, – зростання кількості та якості комп'ютерів, а з іншого боку, – недостатня теоретична, психолого-педагогічна і дидактична розробленість цих проблем. До того ж не всі педагогічні програмні засоби мають однаково високу якість. Є програми, в яких широко реалізуються дидактичні можливості комп'ютера (наприклад, такі, що забезпечують проблемне навчання; ігрову й імітаційну діяльність), інтелектуальні навчальні системи, коли комп'ютер обговорює з користувачем стратегію розв'язання поставленого завдання, моделі, контролю.

Так, незважаючи на наявність праць, присвячених використанню комп'ютера як засобу навчання, використанню ІКТ у підготовці майбутніх вчителів технології у вищих навчальних закладах, до цих пір залишається

недостатньо розробленим питання підготовки майбутніх вчителів на базі ІКТ: не визначено системи формування професійної компетентності засобами ІКТ, не розроблена технологія її реалізації й ефективного функціонування.

Метою даної статті є використання мультимедіа у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя технології

У психологічній і педагогічній літературі компетентність розглядається як оцінна категорія, що характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності й забезпечує досягнення успіхів у ній. При тому оцінюються такі компоненти, як структура знань і умінь, ціннісні орієнтації, ставлення до діяльності, її результативність і здатність до її удосконалення. Іншими словами, компетентність – це стійка готовність і здатність людини до діяльності зі «знанням справи». Останнє залежить від «таких п'яти основних елементів: глибоке розуміння суті завдань і проблем, які розв'язуються; наявність досвіду в даній сфері; умінь обирати засоби і способи діяльності, адекватні конкретним обставинам місця і часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність навчатися на помилках та привносити корективи у процес досягнення мети» [7, с. 28]. В основному під таким кутом зору розглядається компетентність у працях І. Ісаєва, І. Зязюна, О. Ломакіна, В. Нестерова, І. Підласого, В. Сластьоніна, В. Ягупова та ін.

Теоретичні проблеми компетентнісного підходу до навчання розглядалися у дослідженнях С. Бондар, І. Єрмакова, О. Кононко, О. Овчарук, І. Родигіної, Д. Рум'янцевої, О. Савченко, Т. Сорочан, Л. Сохань, А. Хуторського, С. Шишова, В. Циби та ін. У науково-педагогічних роботах аргументуються визначення сутності поняття, які пов'язуються всіма дослідниками, незважаючи на розбіжності у дефініціях, з кінцевими результатами навчання, що чітко фіксуються і вимірюються.

Поряд із традиційним психологічним розумінням поняття «компетентність» наявне відносно нове, педагогічне розуміння. В західній педагогіці компетентнісні педагогічні цілі, цінності й відповідні технології навчання та тестування органічно вийшли з міркувань і дій, спрямованих на подолання недоліків освіти. Відповідно їх визначення здійснювалося з позицій прагматичних господарів ринку освітніх послуг. Внаслідок цього склалося соціальне замовлення на якість, якими мають володіти випускники навчальних закладів. У процесі його перекладу на мову освітніх реалій і виникло поняття «компетентність», асоційоване з успішною поведінкою людини в нестандартних ситуаціях, що передбачають розв'язання недовизначених завдань, обробку й аналіз суперечливої інформації, управління динамічними і складно інтегрованими процесами, неформалізовану взаємодію з партнерами [6, с. 73].

Нині проблема компетентності набуває нового звучання. Багато науковців говорять вже не просто про компетентність, а про професійну компетентність, як показник відповідності фахівця вимогам професійної

діяльності (Л. Антропова, Е. Арцишевська, А. Белкін, Е. Зеєр, М. Кабардов, В. Петрук, Ю. Кулюткин, Г. Сухобська, А. Маркова, С. Молчанов, Л. Тархан та ін.).

Слід відзначити, що саме в умовах інформатизації освіти і впровадження мультимедіа у навчальний процес стало можливим забезпечення якісно нового рівня підготовки фахівців різних напрямів, а, отже, якісно нового підходу до формування професійної компетентності майбутніх вчителів технології.

Професійна компетентність майбутнього вчителя згідно із положенням більшості вітчизняних та зарубіжних учених розглядається як:

– інтегративна властивість особистості, що виражається у сукупності компетенцій у психолого-педагогічній області знань, здатності впливати на процес розвитку і саморозвитку соціально-ціннісних характеристик особистості, що дозволяє виконувати соціально-ціннісні функції у колективі, попереджувати та усувати негативні прояви поведінки, проектувати свою діяльність з урахуванням наявних знань і технологій, володіти термінологією та метапредметами»;

– професійна підготовка і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міра й основний критерій його відповідності до вимог професійної діяльності; причому знання, уміння і навички виступають як діяльнісно-рольові характеристики будь-якої складової професійної компетентності педагога, усі інші компоненти є суб'єктивними характеристиками, що вказують на ставлення фахівця до професійної діяльності та на його індивідуальний стиль;

– система знань, умінь, навичок, рис творчої діяльності, світоглядних і поведінкових якостей особистості викладача, які зумовлені вимогами суспільства до такого викладача;

– складна багаторівнева стійка структура його психічних рис, що формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих для викладача особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки (мобільність, гнучкість і критичність мислення);

– властивість особистості, що дозволяє ефективно взаємодіяти з професійним середовищем завдяки наявності необхідного об'єму переживань, знань, відносин (атрибутів свідомості), що виступає ведучим регулятором професійного розвитку особистості; визначає глибоке розуміння професійного середовища і свого місця в ньому (З. В. Залібовська-Ільніцька);

– поінформованість викладача про знання й уміння та їхні нормативні ознаки, які необхідні для здійснення цієї праці; володіння психологічними якостями, бажаними для його виконання, реальна професійна діяльність відповідно до еталонів і норм;

– включає знання, вміння, навички, а також способи і прийоми їх реалізації у діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості;

– єдність його теоретичної і практичної підготовки до здійснення

педагогічної діяльності та рівень професіоналізму, який її характеризує, вона включає перелік знань, вмінь і навиків, необхідних для виконання педагогічної діяльності;

– «педагогічний професіоналізм», який використовується у двох значеннях відповідно до існуючих концепцій сутності професіоналізму вчителя та бачення мети педагогічної праці;

– система знань та вмінь, оволодіння якими дозволить розв'язувати типові професійні задачі, а також проблеми, що виникають у реальних ситуаціях його педагогічної діяльності як вчителя-предметника та забезпечить здатність до професійного та особистісного зростання.

Неоціниму допомогу викладачам можуть надати мультимедійні технології. В основі мультимедійних технологій навчання лежить поняття гіпертексту. Термін «гіпертекст» означає «інформаційний масив, на якому задані й автоматично підтримуються асоціативні та смислові зв'язки між виділеними елементами, поняттями, термінами або розділами».

Інформація в процесі використання комп'ютерних засобів представлена у формі посилань. У тексті певним чином виділяються певні слова, які за бажання можна «розкрити» і одержати додаткову інформацію. Стосунки і зв'язки понять один з одним утворюють так звану семантичну мережу, що описує структуру і злиття певного фрагмента знань. Однак це не лише текст. Документи можуть містити ілюстрації, анімацію, аудіо- й відео-фрагменти.

У порівнянні з лекцією або семінаром мультимедіа більш демократичні. Вони дозволяють охопити більшу кількість студентів. Викладачі знають, що часто на лекціях студенти відволікаються, не всі встигають записати. Багато хто погано сприймає на слух. Часто студент боїться признатися, що не зрозумів або не знає якогось навчального матеріалу. Мультимедійні технології дозволяють індивідуалізувати навчання й управляти процесом засвоєння знань.

Ефективність використання засобів мультимедіа у навчальному процесі багато в чому залежить від успішності розв'язання завдань методичного характеру, пов'язаних з інформаційним змістом і способом використання мультимедійних технологій в навчально-виховному процесі.

Розвиток сучасної інформаційної техніки спричинив виникнення якісно нових умов функціонування системи освіти. Це зумовлює необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу. Щоб випускник вищої школи знайшов своє місце в інформаційному суспільстві, він має опанувати ІКТ, оволодіти навичками використовувати комп'ютер як інструмент повсякденної діяльності.

Нині потрібні фахівці нового типу, працівники, котрі володіють, окрім високих професійних якостей, такими властивостями як здатність до управлінської діяльності, встановлення ділових контактів, компетентність, високим рівнем культури, а також схильністю до індивідуальної творчості,

і що особливо важливо вмінням працювати в сучасному інформаційному середовищі, в глобальній інформаційній мережі INTERNET. Системі освіти необхідно готувати студентів до постійних технічних змін, до розуміння відносності наших знань і необхідності неперервної освіти з метою своєчасної адаптації молодого покоління до зовнішнього світу, що постійно змінюється. В умовах глобальної інформатизації суспільства конкурентоспроможність випускників значною мірою залежить від їх інформаційної компетентності.

Використання мультимедіа у процесі позааудиторної самостійної роботи студентів у порівнянні з аудиторними заняттями з викладачем: необмежений час роботи, який визначається бажанням самого студента; вільний режим роботи (вибір часу роботи, визначення пауз у роботі й темпу засвоєння матеріалу); виключення дії суб'єктивних чинників у роботі.

Багато науковців указують на важливість функції професіоналізації позааудиторної самостійної роботи студентів, яка має включати елементи професійної діяльності. Основною метою позааудиторної роботи має бути розширення і поглиблення знань студентів про особливості майбутньої професії і формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Отже, комплексне використання мультимедіа забезпечує наявність інформаційно-розвивального середовища, що сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів технології. Треба зазначити, що інформаційне розвиваюче середовище реалізує додаткові функції своїми властивостями, якщо мультимедійні технології, педагогічні програмні засоби й ін., які входять до її складу, наповнюються наочним змістом майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методичні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
2. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : [монографія] / Р. С. Гуревич ; за ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища школа, 1998. – 286 с.
3. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : [монографія] / Р. С. Гуревич ; за ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища школа, 1998. – 286 с.
4. Дорошенко Ю. О. Дидактичні функції мультимедійних технологій навчання у початковій школі / Ю. О. Дорошенко, М. М. Левшин, Ю. С. Мельник, В. Ю. Савченко // Інформаційні технології в науці та освіті : тр. другої Всеукр. конф. молодих науковців, (Черкаси, 25–27 жовт. 2000 р.). – Черкаси : Черкас. держ. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2000. – С. 90–91.

5. Кудряшова Т. Г. Системне використання мультимедійних засобів навчання: проблеми та шляхи їх вирішення. Сер. «Інформатика та інформатизація освіти». – М. : МДПУ, 2004. – № 1. – С. 94–101.
6. Морозова Т. Ю. Погляд на освітні стандарти крізь призму компетентнісного підходу / Т. Ю. Морозова // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. ; НМЦ ВО МОН України. – К., 2005. – Вип. 46 : Болонський процес в Україні. – Ч. 2. – С. 73–79.
7. Огарев Е. И. Компетентность образования : социальный аспект / Е. И. Огарев. – СПб. : РАОИОВ, 1995. – 85 с.
8. Рогульська О. О. Інформатизація вищих навчальних закладів як основний напрям інформатизації суспільства / О. О. Рогульська // Наук. записки Він. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер. «Педагогіка і психологія» : зб. наук. пр. / редкол. : М. І. Сметанський та ін. – Вінниця : Едельвейс і К, 2008. – Вип. 23. – С. 246–250.
9. Стариченко Б. Е. Комплексный подход к использованию информационных технологий в школе [Электронный ресурс] / Б. Е. Стариченко. – Режим доступа : [http:// ito.bitpro.ru](http://ito.bitpro.ru).